

เทศน์เช้า วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ฟังธรรมๆ เราชวนขวยมีอาชีพเพื่อเลี้ยงร่างกายของเรา เลี้ยงร่างกายของเรา เลี้ยงชีวิตใจ เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิต เราแสวงหามาเพื่อดำรงชีวิต เวลาคนเกิดมา เกิดมาชาตินี้ทำไมมันทุกข์นัก เวลามันทุกข์มันยาก คุณดูภัยแล้งเขามีความทุกข์ ความยากกันมาก มีความทุกข์ความยาก ชีวิตนี้ทำไมมันแสนทุกข์แสนยาก เวลาแสนทุกข์แสนยากนะ แสนทุกข์แสนยากเพราะเราไม่มีธรรมะใจ

พอไม่มีธรรมะ ธรรมะคืออะไร ธรรมโอสถ ธรรมโอสถคือสังฆธรรม สังฆธรรมถ้าเราเข้าใจ สังฆธรรมนั้นแล้ว สังฆธรรม ถ้าเราเข้าใจสังฆธรรม ทุกข์มันก็เป็นอริยสัจ ทุกข์มันเป็นความจริง มันเข้าใจสิ่งนี้ได้ใจ ในเมื่อเราต้องทำหน้าที่การงาน ต้องปากกัดตีนถีบ ต้องพยายามหาเลี้ยงชีพมันก็เป็นหน้าที่ของเรา เพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ คุณสัตว์นักถ่านะ เวลาสัตว์นักถ่านะ เวลามันไม่มีเหยื่อมันทุกข์มันยากของมันเต็มทีนะ

เวลาสัตว์กินพืช เวลาหน้าแล้งขึ้นมาเขาต้องมีกวาง มีฟางหญ้าไปเป็นอาหารของมัน มันก็หาปัจจัยเครื่องอาศัยของมันถ้ามันเป็นสัตว์ป่า สัตว์ป่าเวลามันทุกข์มันยากขึ้นมามันออกไปกินพืชไร่ของชาวบ้านเขา เขาก็ทำร้ายมัน อยู่ในป่าถ้ามันดำรงชีพของมันโดยความประมาท มันก็ต้องพลีชีพมันเพื่อเป็นอาหารให้คนอื่น

วิภูฏะ การเวียนว่ายตายเกิดในวิภูฏะ ไม่ใช่ว่าสัตว์มันเป็นอย่างนั้นตลอดไป แล้วเราจะ เป็นมนุษย์ตลอดไป มันอยู่ที่เวรที่กรรมของคน เวนกรรมของคนมันแปรสภาพของมันไป แต่ในชาติปัจจุบันนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เป็นอริยทรัพย์ที่ไหน เป็นอริยทรัพย์ที่มีปัญญา มีปัญญา เราหาอยู่หากินของเรา ถ้ามันทุกข์มันยากขึ้นมาเราพยายามแสวงหาโดยใช้สติปัญญาของเรา

ชีวิตนี้ทำไมมันทุกข์ยากนัก แสนทุกข์แสนยาก แสนทุกข์แสนยากเพราะอะไร เพราะเราไม่มีธรรมะจริงๆ ถ้ามีธรรมะขึ้นมาะมันปล่อยวางใจ พอจิตใจมันปล่อยวางนะ อ้อ ถ้าจิตใจไม่

ปล่อยวางนะ เวลาคนเจ็บคนป่วย หลวงตาท่านบอกว่าอย่าให้ป่วยสองคนนะ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ให้ป่วยคนเดียว ให้ร่างกายมันเจ็บป่วย หัวใจอย่าไปเจ็บป่วยกับมัน หัวใจถ้าเข้มแข็งขึ้นมาหัวใจ จะดูแลรักษา เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วยก็เจ็บสองคน ร่างกายมันก็เจ็บไข้ได้ป่วย หัวใจมันก็เศร้า หมอง หัวใจมันทุกข์มันยากไปด้วย

ถ้าหัวใจมันทุกข์มันยากไปด้วย การรักษานี้มันก็ลำบากขึ้นมา ถ้าหัวใจมันเข้มแข็งขึ้นมา ความทุกข์ ความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าเรื่องธรรมดา จิตใจเราขึ้นบาน เราพยายาม รักษา มัน รักษา ร่างกายนี้ คนที่ร่างกายแข็งแรง จิตใจแข็งแรง เขาทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จของเขา ร่างกายของเราอ่อนแอ จิตใจของเราเข้มแข็งเราก็พอทนไปได้ ถ้าร่างกายเราอ่อนแอด้วย จิตใจเราอ่อนแอด้วย เรามีแต่ความทุกข์ความยากไปทั้งนั้นแหละ ทำไมชีวิตมันทุกข์ยากนัก มันทุกข์ยากเพราะว่าเราไม่ได้ศึกษาธรรมะแหละ

ถ้าศึกษาธรรมะนะ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงต้องดับไป เป็นธรรมดา มันเป็นธรรมดาของมัน มันเกิดขึ้นอย่างนี้ มันตั้งอยู่อย่างนี้ แล้วใครมีสติปัญญา ก็มาใช้ประโยชน์จากมันแหละ ใครมีสติปัญญา ก็ใช้ประโยชน์สิ่งนี้หาเลี้ยงชีพ แล้วใครมีสติปัญญา หาสิ่งใดไว้เป็นสมบัติของเรา เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย แล้วเราเสียสละทาน เสียสละทานไปสร้าง อานาจาสนาบารมีของเรา เราสร้างอานาจาสนาบารมีของเราเพราะเราพอใจ เราอยากได้ มัน ไม่ใช่มีใครมาคดโกงเรา เราอยากได้ เราอยากได้ อยากได้เพื่อสังคัมมัชฌิยาเป็นสุข เราอยากได้

พอเราอยากได้ ทำไมเวลาชีวิตนี้มันทุกข์ยากนัก หายู่หากินก็ลำบากขนาดนั้นแล้ว เรา หามาแล้วทำไมพอใจอยากจะให้เขาอีกล่ะ ถ้ามันมีคุณธรรมขึ้นมาในหัวใจ ถ้ามันมีคุณธรรมใน หัวใจขึ้นมามันทำสิ่งนั้น มันเป็นเรื่องของวัตถุ บุญกิริยาวัตถุ เวลานั่งภาวนาเราถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยร่างกายเราเลยนะ เราถวายด้วยร่างกาย เขาถวายด้วยปัจจัยเครื่องอาศัย เราถึงเวลาเราจะนั่งสมาธิเราถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พุทธะ เขาบูชาอันต์ๆ ลัทธิศาสนาอื่นเขาบูชาอันต์ เขาฆ่าสัตว์ เขาฆ่าคนเพื่อบูชาอันต์ เรา จะฆ่ากิเลส เราจะบูชาอันต์ กิเลสทำลายมัน เรานั่งสมาธิภาวนาเพื่อถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า แล้วกิเลสตัดความทะยานอยากมันพลิกมันแปลงของมัน มันไม่ยอมรับ เราจะบูชา อันต์มัน บูชาอันต์กิเลสตัดความทะยานอยากด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา ด้วยขันติธรรม ด้วยความเป็นจริงของเรา

ถ้าทำความสงบของใจเข้ามาได้ ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นตถาคต เราจะเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่ามกลางหัวใจของเรา ถ้าเราจะเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่ามกลางหัวใจของเรามันจะมีความสุข ชีวิตนี้มันทุกข์นัก มันทุกข์เพราะเราแสวงหาพินหาไฟมาใส่ตัวมันเองไง ชีวิตนี้มันทุกข์นัก เราจะหาคุณธรรมในหัวใจของเรา เราพยายามมีสติมีปัญหา พยายามจะดูแลหัวใจของเรา พยายามตั้งสติกำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิให้มันสงบระงับเข้ามาทำไมมันมีความสุขล่ะ ชีวิตที่แสนทุกข์แสนยากทำไมมีความสุข แล้วมันสุขมาจากไหนล่ะ

ความสุขทางโลกเขา เขาแสวงหาของเขา เขาพยายามดิ้นรนของเขา เขาวิตแม่น้ำทั้งสายเพื่อเอาปลาตัวเดียวมันทุกข์ยากขนาดนั้น ของเราเราบูชายันต์กิเลส เราเอากิเลสบูชายันต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราพยายามชวนชวายของเรา พยายามมีขันติธรรมของเรา พยายามมีพุทธานุสติ พยายามทำหัวใจของเราให้สงบเข้ามา เวลามันสงบเข้ามามันว่าง มันปล่อยวาง คำว่าปล่อยวางมันมีสติปัญญานะ สิ่งที่สมบูรณ์แบบ

ของที่สมบูรณ์แบบมันไม่มีความบกพร่อง มันอึดเต็มของมัน แต่ในปัจจุบันนี้เราว่าว่างๆ ว่างๆ มันไม่สมบูรณ์แบบไง มันไม่อึดเต็มของมันไง มันไม่อึดไม่เต็มของมัน มันยังขาดตกบกพร่องอยู่ แต่เราทำได้ขนาดนั้นมันก็เป็นอำนาจวาสนาของเรา เราต้องทำต่อเนื้อของเราขึ้นไปไง แต่ถ้าเป็นความจริงมันอึดเต็มของมัน มันไม่ชวนชวาย ไม่หยาบพิ่นหยาบไฟ ไม่ไปหยาบสิ่งต่างๆ กิเลสค้นหาความทะยานอยากไปอยู่ไปแหย่ เราไปกว้านพินเอาไฟมาเผาตัวเราเอง อ้าว ถ้ามันกว้านพินกว้านไฟมาเผาตัวเอง แล้วเราไม่ต้องทำมาหากินหรือ

ทำมาหากินโดยสัจจะ โดยหน้าที่มันไม่ทุกข์ยากขนาดนี้หรือ ใ้อ้ที่ว่าเราทำมาหากิน ทำมาหากินมันเป็นหน้าที่การงานของเราใช้ไหม แต่ใ้อ้อยุ่แหย่ ใ้อ้น้อยเนื้อต่ำใจ ใ้อ้ที่ไม่พอใจ ใ้อ้ความอยากได้โดยไม่มีเหตุมีผลอันนั้นมันทำให้เราทุกข์ นั่นล่ะคือกิเลสค้นหาความทะยานอยาก การทำหน้าที่การงานมันเป็นสัจจะ เป็นมรรคด้วย เป็นมรรคเป็นหน้าที่ของเราละ คนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ เขามีสติปัญญาของเขา เขาประสบความสำเร็จในชีวิตของเขา ถ้าเราขาดตกบกพร่องเราก็มีสติปัญญาพยายามแก้ไขของเรา

มันเป็นหน้าที่ต่างหาก ความเป็นหน้าที่ต่างหาก แต่กิเลสค้นหาความทะยานอยากที่มันยุแหย่นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ มันอีกเรื่องหนึ่งๆ ถ้าเราจะบูชายันต์มัน ใ้อ้กิเลสค้นหาความทะยานอยาก บูชายันต์มัน บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งสติปัญญาของเรา ชีวิตมันทุกข์นักๆ

ถ้ามีสติปัญญาเราจะดูลูกหลานของเรา เราพยายามดูสิ่งแวดล้อมของเรา เราพยายามฝึกฝนเขามา เวลามันเกิดอุปสรรคขึ้นมามันไม่อัศจรรย์นะ

เวลากลับแล้ง ดูซิเวลาน้ำท่วม เวลาคนทุกข์คนยากเขาทนไม่ได้ เขาทำร้ายตัวเอง เขาฆ่าตัวตายไป เขาฆ่าตัวตายไป ชีวิตมันอัศจรรย์ขนาดนั้นเชียวหรือ ชีวิตมันอัศจรรย์อย่างนั้นเพราะมันมีเหตุไฉน เวลามันอัศจรรย์ขึ้นมามันไม่มีทางออก แต่ของเราเราฝึกหัดของเราขึ้นมา เด็กน้อยเราพามาวัด มาว่า ให้เห็นว่าสังขารมันเป็นแบบนี้ เราเห็นความรุ่งเรืองของมัน เราเห็นความตกต่ำของมัน มันเป็นอย่างนั้นอยู่อย่างนั้นแหละ มันมีความรุ่งเรืองแล้วมันมีความตกต่ำ มันเป็นเรื่องของมันอยู่อย่างนั้น มันมีเจริญแล้วก็มีเสื่อมเป็นเรื่องธรรมดา

ถ้ามันเรื่องธรรมดา สิ่งที่ธรรมดาไป สิ่งที่เหลือก็ยังไม่เหลือชีวิตเราไป เหลือชีวิตเราให้เห็น น้ำท่วม เห็นภัยแล้ง เห็นต่างๆ ที่มันเป็นฤดูกาล เราได้รู้ได้เห็น เราได้รู้ได้เห็น ชีวิตเราไม่อัศจรรย์ขนาดนั้น ชีวิตเราไม่อัศจรรย์ขนาดนั้นเราก็มีปัญญามีทางออก มันอยู่ที่เราฝึกฝนใจ ถ้าเราฝึกฝน เราดูแลรักษาขึ้นมา เด็กก็เหมือนกันเราฝึกฝนมันขึ้นมา มันเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้ามันไม่มีเรื่องธรรมดามันรับไม่ได้ มันรับไม่ได้

เด็กมันยอมรับอะไรไม่ได้เลย ไม่ได้ตั้งใจมันไม่ยอมรับอะไรเลย แล้วพอเป็นผู้ใหญ่มา มีสิ่งใดกระทบใจหัวใจรับไม่ได้เลย รับไม่ได้เลยเพราะการฝึกฝน ถ้าเราฝึกฝน สภาวะแวดล้อมเราฝึกฝนขึ้นมา มันก็เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ หน้าที่ของสังคมที่ดูแล ดูแลอนุชนรุ่นหลังของเรา แต่ถ้ามันเป็นเวรเป็นกรรมนะ พันธกรรมของจิตๆ ถ้าจิตมันสร้างมาอย่างนั้น เราอบรมขนาดไหนมันก็เป็นอยู่อย่างนั้น มันก็เป็นกรรมของสัตว์ เราไม่มีอำนาจเหนือกรรมใจ

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน ถ้ากรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กันนะ พอเกิดมาเป็นชาติเป็นตระกูลเดียวกันเราก็ดูแล เราก็ช่วยเหลือเต็มที่ แต่ถึงที่สุดแล้วมันก็เป็นเวรเป็นกรรมกรรมของสัตว์ๆ มันไม่ถึงเวล่ำเวลา ถ้าถึงเวลาแล้วมันก็เข้าใจกันได้ แต่ถ้ายังไม่ถึงเวลายังเข้าใจกันไม่ได้เราต้องมีสติปัญญาอย่างนี้ไง ชีวิตเราไม่อัศจรรย์จนเกินไป ถ้าเรามีสังขาร มีคุณธรรมในหัวใจ ชีวิตเราไม่อัศจรรย์ขนาดนั้น เราก็ยังเหลือชีวิตเราไว้ เรายังมีความรู้สึกรู้สีกของเราอยู่ ดูสภาพความแปรปรวนของมัน มันแปรปรวนของมันอยู่อย่างนี้ทั้งข้างนอกและข้างใน

ข้างนอกภาวะของสังคม ภาวะของแร่ธาตุมันก็แปรปรวนของมันอยู่อย่างนั้น ความรู้สึกในใจของเรามันก็แปรปรวนอยู่อย่างนั้น ความแปรปรวนอย่างนั้นที่เราทำสมาธิกัน เราทำสมาธิ

กันไม่ให้มันแปรปรวนไป ถ้าจิตมันสงบเข้ามาแล้วมันอิมเต็มของมัน คือ สมาธิ ปัญญา เพราะมันมีสมาธิ พอมีสมาธิจิตของเรามันไม่เร่าร้อนจนเกินไป จิตของเราไม่ให้กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันหลอกลวง มันยุมันแหย่ มันไปกว้านฟืนกว้านไฟเข้ามาสู่ตัวมัน

เวลาจิตมันสงบแล้วจะยกขึ้นสู่วิปัสสนา ยกขึ้นสู่ปัญญา มันจะเกิดมรรค เกิดผล มันก็ทำของมันไม่เป็นอีก พอทำไม่เป็นเพราะอะไร เพราะถ้าขিপภาปัญญา ผู้ที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่ายเขาได้สร้างบุญกุศลของเขามา คุณุชิวาวันปัญญาของคน ทำไมเขาคิดได้ ทำไมเขาพิจารณาได้ ทำไมเราพิจารณาไม่ได้ อันนี้กุสลา ฐัมมา อกุสลา ฐัมมา ไม่ต้องไปแข่งขันกัน ถ้าเขาทำได้สาธุ ครุบา อาจารย์ถ้าท่านปฏิบัติได้สาธุ ท่านปฏิบัติได้ท่านจะได้เป็นครุบาอาจารย์ของเรา

ใครปฏิบัติได้สาธุ แต่ถ้าของเราปฏิบัติยังไม่ได้ ขวกับดำ ถ้ามันเป็นสีดำอยู่ ถ้ามันพัฒนาขึ้นมาก็เป็นสีเทา มันยังไม่ถึงสีขาว ถ้าเราพิจารณาต่อเนื่องไป ดำมันก็ไปขาว ถ้ามันเทาๆ เทาๆ เรายังทำของเรา เราพยายามของเรา คำว่าเทาๆ เทาๆ เวลามันพิจารณาไปมันต้องมีของมัน ระหว่างนี้ เราทำงานอยู่ งานยังไม่เสร็จมันก็คือยังไม่เสร็จ อุปกรณ์มันเคลื่อนกลาดไปหมดแหละ แต่พอทำเสร็จแล้ว เก็บเสร็จแล้วมันก็จบ

นี่ก็เหมือนกัน เวลาทำงานมันก็เป็นอย่างนั้นแหละ มันดำๆ มา มันทำไม่ดีขึ้นก็เป็นเทาๆ มา มันจะดีขึ้น ถ้าดีขึ้น ถ้ามันดีที่สุด ถ้ามันขาวสะอาดไปเลยมันก็จบ ถ้ามันยังไม่ขาวสะอาดอยู่ มันก็ปฏิบัติเพื่ออำนาจวาสนาของเรา ปฏิบัติเพื่อ ปฏิบัติบูชาของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้ามันยังไม่เป็นสังฆธรรมเป็นความจริงเราก็ปฏิบัติบูชาของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราทำของเราไป ทาน คือ ภาวนา ระดับของทานก็เป็นเรื่องของทาน ถ้าระดับของศีลก็เป็นเรื่องของศีล ระดับภาวนา ภาวนาทำอะไรกัน นั่งเฉยๆ หรือเป็นงาน ตั้งสติกำหนดกลมเข้าลมออกหรือเป็นงาน

เป็นสี ขอดงานเลยละ ขอดงานเพราะอะไร เพราะผู้ที่บริหารเขารับผิดชอบใช้ใหม่ ใฮนี้เราก็ดูแลหัวใจของเราใช้ใหม่ หัวใจที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ มันทุกข์มันยากอยู่ ชีวิตนี้มันทุกข์ยากนัก แต่ต้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่ามันเป็นอริยสัจ มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงขึ้นไป พอเผชิญกับความจริงขึ้นมา ทุกข์เพราะเหตุใด ทุกข์เพราะเหตุใด ตัดหาความทะยานอยาก เพราะสมุทัย ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ เขาไปละกันที่นั่น เขาไม่ละกันที่นี่

มันเป็นอย่างนี้ ความรู้สึกมันเป็นแบบนี้ ร่างกายมันเป็นแบบนี้ ต้องเสื่อมสภาพไปเป็นธรรมดา แต่เขาไปละกันที่สมุทัย ตัณหาความทะยานอยาก ถ้าละที่นั่นจบที่นั่น มันก็เป็นของมัน เป็นสอุปาทิเสสนิพพาน ชั้น ๕ เป็นภาวะ ความคิดที่สะอาดบริสุทธิ์ ความคิดสะอาดบริสุทธิ์มี ด้วยหรือ มี ความคิดของพระอรหันต์ไง ความคิดของพระอรหันต์สะอาดบริสุทธิ์เพราะไม่มีกิเลสตัณหาความทะยานอยาก แต่ความคิดของเราความคิดจากอวิชชา จากมาร มันต่างกันตรงนี้ ใจ

แต่เวลาถ้ามันทำความสะอาดบริสุทธิ์ไปแล้ว ชั้นมันก็เป็นชั้น ร่างกายก็เป็นร่างกาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาตรัสรู้ธรรมเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว นั่นละสอุปาทิเสสนิพพาน จิตมันพ้นไปแล้ว ความคิดถึงได้สะอาดบริสุทธิ์ใจ แต่ความคิดของเรา เดียวก็ดี เดียวก็ร้าย ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจ เราพยายามส่งเสริมขึ้นมา มันก็คืออยู่พักหนึ่ง เผลอไป ออกอีกแล้ว ใจที่ความคิดดีๆ มันหายไปไหนหมด ใจที่ความคิดน้อยเนื้อต่ำใจ ใจที่ความคิดทำลายตัวเองทำไมมันไม่ต้องไปคิดมันมาได้เลย แต่ใจที่ความคิดดีๆ ทำไมไม่อยู่กับเรา ไม่อยู่กับเรา

นี่ใจจากคำไปเท่าๆ พัฒนาของเรา ทำของเราขึ้นไป มันยังไม่เป็นสัจจะ ไม่เป็นความจริง เราก็พยายามชวนชวนของเรา ต้องชวนชวน เดียวเสร็จแล้วถ้าใครตัดอาหารใส่จานแล้วใครได้ทานอาหารคนนั้นก็ได้อิ่มท้อง ถ้าใครไม่ลุกขึ้นไปตัดอาหารคนนั้นก็ไม่ได้ทานแล้วจะไม่อิ่มท้อง ถ้าเราไม่มีความเพียร ความวิริยะ ความอดุทธาหะของเรา ใจของเรามันจะเอาอะไรกินล่ะ ใจของเรามันจะกินอะไรล่ะ เราไม่มีสติ ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญาเลย แล้วใจมันจะกินอะไรล่ะ

เราไม่เอาอาหารให้มันกิน เราไม่มีมรรค เราไม่มีความเพียรชอบ ความเพียร ความวิริยะ ความอดุทธาหะเราไม่มีให้ใจเราได้สัมผัส แล้วเราไม่มีสิ่งใดให้ใจเราได้สัมผัส ใจของเราได้ดื่มกินแล้วมันหิวกระหายอยู่อย่างนั้น แล้วใครจะช่วยเหลือมันล่ะ ใจดวงนี้ใครจะช่วยเหลือ ทานก็คือทาน สิลก็คือสิล สมาธิก็คือสมาธิ ปัญญาก็คือปัญญา แต่ถ้าใครทำขึ้นมามันก็เป็นของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นทำขึ้นมามันก็เป็นสมบัติของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นทำขึ้นมาเรามีปัญญา

ปัญญาที่เราทำกันอยู่นี้เป็นโลกียปัญญา เราพยายามสร้างสม สุขตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญา พยายามฝึกหัดให้หัวใจมีมรรค มีมรรคก็คืออาหาร อาหารพอมันได้กิน ได้ดื่มกิน ถ้าอาหารที่มันสะอาดบริสุทธิ์มันก็เป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น ถ้าเป็นกิเลสตัณหาความทะยานอยาก เป็นกงจักร ถ้ามันเป็นกงจักรมันมีแต่พินแต่ไฟมันก็เผาหัวใจดวงนั้น เหมือน

อาหาร อาหารที่เป็นพิษ กินเข้าไปมันก็เจ็บไข้ได้ป่วย อาหารที่สะอาดบริสุทธิ์ กินเข้าไปแล้วก็
เป็นประโยชน์กับร่างกาย

มรรค ถ้าเป็นสัมมาทิฐิ สัมมากัมมันโต งานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ความเพียรชอบ
ธรรม มันก็จะเป็นคุณประโยชน์กับหัวใจดวงนี้ ถ้ามันเป็นมิจฉา มิจฉามันก็หลงใหลได้ปลื้ม มัน
ก็มีแต่จินตนาการของมันไป อันนั้นอาหารเป็นพิษ ถ้าอาหารเป็นพิษ ใจมันได้กินอาหารอย่างนั้น
จิตใจก็ไม่แข็งแรงขึ้นมา เราทำของเราเพื่อเหตุนี้ไง ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ เวลาย้อนกลับมาเราว่า
ชีวิตทำไมมันทุกข์นัก ชีวิตทำไมอับจนนัก

ทำไมชีวิตมันทุกข์นัก ทำไมชีวิตอับจนนักละเพราะอะไร เพราะกิเลสตัดหาความทะยาน
อยากมันไปกอด่างใจ แต่ถ้าเราฟังธรรมๆ ธรรมโอสถพยายามฟื้นฟูหัวใจเข้มแข็งขึ้นมา อ้อ เรื่อง
ธรรมดา มันปล่อยวาง โอ้ย สบายนะ ทั้งๆ ที่คนแก่นั่นแหละ อยู่ในหน้าที่การงานอันแก่นั่น
แหละ แต่ความคิดอันใหม่ พอกความคิดอันใหม่มันปล่อยวางได้หมดเลย ธรรมโอสถ เราเอาธรรม
นี้เพื่อให้หัวใจเราได้คัมภีร์ ให้หัวใจเรามีสติปัญญา

การฟังธรรมๆ การตอกย้ำ การฟังธรรมจากครูบาอาจารย์มันมาจากข้างนอก แต่เวลาเรา
คิดเอง เราคิดเอง เราบริหารจัดการเองมันมาจากหัวใจ ถ้ามันมาจากหัวใจเขาเรียกปัจเจกตั้ง
สันติภูมิกะ คือคนที่ช่วยตัวเองได้ แต่ถ้าเราอาศัยครูบาอาจารย์มันก็เหมือนเราอาศัยคนชี้นำ อาศัย
คนดูแลรักษา แต่ถ้าเราทำเองมันเป็นประโยชน์กับเราเองทั้งหมดเลย ต้องฝึกหัด ฝึกหัดให้เป็น
ขึ้นมา มันจะเป็นสมบัติของเรา อัตตสมบัติท่ามกลางหัวใจดวงนั้น เอวัง